

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 31 grudnia 2020 r.

Pozycja 69

WYROK

z dnia 16 grudnia 2020 r.

Sygn. akt SK 26/16*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Jakub Stelina – przewodniczący
Krystyna Pawłowicz
Wojciech Sych – sprawozdawca
Michał Warciński
Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), na posiedzeniu niejawnym w dniu 16 grudnia 2020 r., skargi konstytucyjnej K.L. o zbadanie zgodności:

art. 106a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.) „w zakresie, w jakim przepis ten wyłącza zatarcie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej lat 15”, z:

a) art. 41 ust. 1, art. 47, art. 65 ust. 1, art. 70 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 2 i w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) art. 2, art. 30 i art. 40 Konstytucji,

o r z e k a:

Art. 106a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, ze zm.) jest zgodny z:

a) art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) art. 30 oraz art. 40 zdanie pierwsze Konstytucji,

c) art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Ponadto p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

* Sentencja została ogłoszona dnia 5 stycznia 2021 r. w Dz. U. poz. 20.

Orzeczenie zapadło większością głosów.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 13 maja 2016 r., sporządzonej przez adwokata ustanowionego pełnomocnikiem z urzędu oraz wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 14 maja 2016 r. (data nadania), K.L. (dalej: skarżący) zarzucił niezgodność art. 106a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.; dalej: k.k.) „w zakresie, w jakim przepis ten wyłącza zatarcie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej lat 15”, z:

- a) art. 41 ust. 1, art. 47, art. 65 ust. 1, art. 70 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 2 i w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) art. 2, art. 30 i art. 40 Konstytucji,

1.1. Skargę konstytucyjną wniesiono w oparciu o następujący stan faktyczny:

Wyrokiem z 15 stycznia 2007 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w R. uznał skarżącego za winnego przestępstwa opisanego w art. 200 § 1 w związku z art. 13 § 1 k.k., polegającego na usiłowaniu doprowadzenia małoletniego poniżej piętnastego roku życia do poddania się innej czynności seksualnej i wymierzył mu za nie karę roku pozbawienia wolności. Następnie Sąd ten wyrokiem łącznym z 13 października 2011 r. (sygn. akt [...]) połączył kary pozbawienia wolności wymierzone skarżącemu wskazanym powyżej orzeczeniem z 15 stycznia 2007 r. oraz wyrokiem tego Sądu z 8 września 2006 r. (sygn. akt [...]) i wymierzył skarżącemu karę łączną dwóch lat pozbawienia wolności.

Pismem z 26 października 2015 r. skarżący wniósł o zatarcie skazania odnośnie do wyroku z 15 stycznia 2007 r. (sygn. akt [...]). We wniosku wskazał, że orzeczoną karę odbył w całości i pragnie podjąć pracę w firmie ochroniarskiej, do czego wymagane jest m.in. posiadanie zaświadczenia o niekaralności.

Postanowieniem z 9 listopada 2015 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w R. nie uwzględnił wniosku o zatarcie skazania, wskazując w uzasadnieniu, że na podstawie art. 106a k.k. nie podlega zatarciu skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni poniżej lat piętnastu.

W dniu 18 listopada 2015 r. skarżący wniósł zażalenie na powyższe rozstrzygnięcie, argumentując, że wynikający z zaskarżonego przepisu brak możliwości zatarcia skazania jest niehumanitarny i sprzeczny z zasadą poszanowania godności człowieka, a także prowadzi do naruszenia prawa do równego traktowania.

Postanowieniem z 27 stycznia 2016 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w G. zmienił zaskarżone orzeczenie, ale tylko w tym zakresie, że uznał, iż wniosek skarżącego dotyczy zatarcia skazania wyrokiem z 13 października 2011 r. (sygn. akt [...]), którym to połączono wymierzone skarżącemu wcześniej kary pozbawienia wolności. Sąd – mając na względzie brzmienie art. 106a k.k. – nie uwzględnił tego wniosku.

1.2. Z wydaniem na podstawie zakwestionowanego przepisu rozstrzygnięcia odmawiającego zatarcia skazania skarżący wiąże naruszenie m.in. prawa do poszanowania godności człowieka, prawa do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym, prawa do wolności wyboru i wykonywania miejsca pracy, prawa do nauki oraz zasady równości wobec prawa.

Skarżący w uzasadnieniu podniesionych zarzutów wskazał na stygmatyzujący charakter skazania, który utrudnia osobie skazanej integrację ze społeczeństwem, jak też na konsekwencje o charakterze czysto prawnym, związane z niemożnością uzyskania pracy, do której wykonywania konieczna jest niekaralność. Skarżący odwołał się także do celów instytucji zatarcia skazania, podkreślając jej humanitarny charakter. To właśnie względy humanitarne zakazują wypominać skarżącemu w nieskończoność popełnienie przestępstwa; w przeciwnym razie piętno skazania i ukarania będzie obciążało go przez całe życie. Z tego powodu skarżący upatruje w odmowie zatarcia skazania naruszenie zakazu wynikającego z art. 40 Konstytucji.

W dalszej części uzasadnienia skargi konstytucyjnej skarżący stwierdził, że wyłączenie przez zakwestionowany przepis możliwości zatarcia skazania narusza godność człowieka przez to, że stygmatyzuje sprawcę do końca życia, powodując utratę poczucia własnej wartości, wyeliminowanie z życia społecznego i publicznego. W jego ocenie zatarcie skazania oznacza bowiem także rehabilitację sprawcy oraz odzyskanie czci, dobrego imienia, szacunku społecznego oraz szacunku ze strony rodziny i najbliższych.

Uzasadniając zarzut naruszenia prawa do nietykalności i wolności osobistej, skarżący wskazuje, że każde umieszczenie w rejestrze skazanych wkracza w wolność osobistą jednostki, gdyż uniemożliwia jej pełną swobodę podejmowania decyzji zgodnie z własną wolą. Ingerencja ta trwa – zdaniem skarżącego – pomimo odbycia kary, a kończy się wraz z zatarciem skazania, przejawiającym się w usunięciu wpisu z rejestru karnego. Zaskarżona regulacja – uniemożliwiając zatarcie skazania – godzi zatem w wolność osobistą, zagwarantowane w art. 47 Konstytucji prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym, jak też zasadę równości oraz ogranicza w znacznym stopniu gwarantowaną przez art. 65 ust. 1 Konstytucji wolność wyboru i wykonywania zawodu, a także prawo do nauki, o którym mowa w art. 70 ust. 1 Konstytucji. Skarżący podkreśla ponadto, że zaskarżona regulacja obejmuje cały szereg przestępstw o różnym ciężarze gatunkowym i stopniu społecznej szkodliwości i prowadzić może do nieadekwatności ciężaru popełnionego przestępstwa do konsekwencji, jakie niesie ze sobą brak możliwości zatarcia skazania. Taka nieadekwatność – zdaniem skarżącego – zachodzi w jego sprawie (został skazany za usiłowanie popełnienia czynu z art. 200 § 1 k.k.). Zrównanie sytuacji prawnej wszystkich sprawców przestępstw skazanych za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności niezależnie od ciężaru gatunkowego popełnionego czynu zabronionego narusza zatem – zdaniem skarżącego – zasadę równości.

2. Postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z 12 października 2016 r. o sygn. Ts 95/16 (OTK ZU B/2016, poz. 499) skardze konstytucyjnej nadano dalszy bieg, a zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 18 października 2016 r. została ona zarejestrowana pod sygn. akt SK 26/16.

3. W piśmie z 17 stycznia 2017 r. (znak: II.520.4.2016.VV) Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w niniejszym postępowaniu oraz wniósł o orzeczenie, że art. 106a k.k. „w zakresie, w jakim wyłącza zatarcie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej lat 15”, jest niezgodny z art. 2, art. 40, art. 30 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. W piśmie z 7 lipca 2017 r. (znak: BAS-WPTK-2290/16), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, stanowisko w sprawie zajął Marszałek Sejmu, który wniósł o orzeczenie, że art. 106a k.k. jest zgodny z art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3, a także z art. 30 i art. 40 Konstytucji. W pozostałym zaś zakresie wniósł on o umorzenie postępowania:

a) na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK) – w części obejmującej kontrolę zgodności z zasadą sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji, ze względu na zbędność orzekania,

b) na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK – w pozostałym zakresie, ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

5. W piśmie z 30 października 2017 r. (sygn. akt PK VIII TK 131.2016) stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny, który wniósł o orzeczenie, że art. 106a k.k. nie jest niezgodny z art. 30, art. 40, art. 41 ust. 1, art. 47, art. 65 ust. 1 i art. 70 ust. 1 Konstytucji. W pozostałym zaś zakresie wniósł on o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK w związku z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

II

1. Zgodnie z art. 1 w związku z art. 23 pkt 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074, ze zm.; dalej: przepisy wprowadzające) 3 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072, ze zm.; obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: uotpTK) – z wyjątkiem art. 1-6 (które weszły w życie 20 grudnia 2016 r.) oraz art. 16-32 (które weszły w życie 1 stycznia 2018 r.). W myśl art. 9 przepisów wprowadzających, do postępowań przed Trybunałem, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie uotpTK, stosuje się przepisy tej ustawy (ust. 1), zaś czynności procesowe dokonane w tych postępowaniach na podstawie dotychczasowych przepisów pozostają w mocy (ust. 2).

W związku z powyższym do postępowania zainicjowanego rozpatrywaną skargą konstytucyjną zastosowanie mają przepisy uotpTK.

2. Stosownie do art. 92 ust. 1 pkt 1 uotpTK Trybunał może rozpoznać wniosek, pytanie prawne albo skargę konstytucyjną na posiedzeniu niejawnym, jeżeli pisemne stanowiska wszystkich uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia. Trybunał uznał, że w niniejszej sprawie przesłanka ta została spełniona.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Kwestie formalne.

1.1. Uwaga wstępna.

W sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną Trybunał Konstytucyjny na każdym etapie postępowania bada, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek procesowych, powodująca umorzenie postępowania. Dotyczy to wszelkich kwestii wstępnych, jak również przesłanek formalnych, wspólnych dla kontroli inicjowanej w trybie skargi konstytucyjnej, wniosku lub pytania prawnego. Merytoryczne rozpoznanie zarzutów sformułowanych w skar-

dze konstytucyjnej jest uzależnione od spełnienia wszystkich warunków jej dopuszczalności (por. np. postanowienie TK z 1 marca 2010 r., sygn. SK 29/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 29 i powołane tam orzecznictwo). Podkreślić również należy, że składu rozpoznającego sprawę *in merito* nie wiąże stanowisko zajęte w zarządzeniu sędziego Trybunału – wydanym na gruncie ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.) – albo postanowieniu Trybunału – wydanym na gruncie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293), ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157; dalej: ustawa o TK z 2016 r.), czy też obowiązującej ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: uotpTK) – o przekazaniu skargi konstytucyjnej do rozpoznania merytorycznego lub postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego o uwzględnieniu zażalenia skarżącego na postanowienie w przedmiocie odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej, wydanym na gruncie ustawy o TK z 1997 r., ustawy o TK z 2016 r., czy też obowiązującej uotpTK (por. np. wyrok pełnego składu TK z 25 września 2019 r., sygn. SK 31/16, OTK ZU A/2019, poz. 53 i powołane tam orzecznictwo).

1.2. Przedmiot kontroli.

W niniejszej sprawie przedmiotem zaskarżenia uczyniono art. 106a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.; dalej: k.k.) w brzmieniu następującym:

„Nie podlega zatarciu skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej lat 15”.

Przepis ten został dodany do k.k. przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363; dalej: ustawa z 2005 r.), który wszedł w życie 26 września 2005 r.

Ponieważ zaskarżona regulacja nie została do tej pory zmieniona ani uchylona, za punkt odniesienia przy orzekaniu w niniejszej sprawie Trybunał przyjmuje brzmienie art. 106a k.k. z tekstu jednolitego powołanej ustawy, ogłoszonego w Dz. U. z 2020 r. poz. 1444.

1.3. Zakres zaskarżenia.

W *petitum* skargi konstytucyjnej (przytoczonym w komparycji niniejszego wyroku oraz punkcie 1 *ab initio* cz. I niniejszego uzasadnienia) skarżący określił zakres zaskarżenia art. 106a k.k.

Wziąwszy pod uwagę treść zaskarżonego przepisu, a także uwzględnivszy stan faktyczny leżący u podstaw niniejszej sprawy oraz argumentację zawartą w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej, Trybunał stwierdza, że przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie powinien być cały art. 106a k.k.

1.4. Wzorce kontroli.

1.4.1. Uwagi wstępne.

W niniejszej sprawie skarżący w *petitum* skargi konstytucyjnej jako wzorce kontroli, wnosząc o uznanie niezgodności z nimi art. 106a k.k., powołał:

- a) art. 41 ust. 1, art. 47, art. 65 ust. 1, art. 70 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 2 i w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,
- b) art. 2, art. 30 i art. 40 Konstytucji.

W tej sytuacji, w świetle konstytucyjnych oraz ustawowych przesłanek skargi konstytucyjnej, konieczne jest rozważenie dopuszczalności badania rozpatrywanej skargi pod kątem wskazanych wzorców kontroli.

1.4.2. Dopuszczalność powołania art. 2 Konstytucji jako „samodzielnego” wzorca kontroli.

Artykuł 2 Konstytucji stanowi, co następuje:

„Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”.

Jak zostało to zasygnalizowane w poprzednim podpunkcie, skarżący powołał art. 2 ustawy zasadniczej jako wzorzec „związkowy” oraz wzorzec „samodzielny”. O ile pierwszy przypadek nie budzi z formalnego punktu widzenia wątpliwości, o tyle drugi wymaga rozważenia w kontekście art. 79 ust. 1 Konstytucji.

W swoim dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że art. 2 Konstytucji – co do zasady – nie może stanowić „samodzielnego” wzorca kontroli konstytucyjności w postępowaniu wszczętym na podstawie skargi konstytucyjnej, ponieważ nie wynikają z niego wprost żadne konkretne prawa lub wolności. Dla ochrony konstytucyjnych praw i wolności w trybie skargi konstytucyjnej podstawy poszukiwać należy nie w ogólnej klauzuli demokratycznego państwa prawnego, lecz w konkretnych przepisach Konstytucji wyrażających określone wolności i prawa (zob. m.in. wyroki TK z: 12 grudnia 2001 r., sygn. SK 26/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 258; 6 lutego 2002 r., sygn. SK 11/01, OTK ZU nr 1/A/2002, poz. 2; 16 grudnia 2003 r., sygn. SK 34/03, OTK ZU nr 9/A/2003, poz. 102; 21 czerwca 2017 r., sygn. SK 35/15, OTK ZU A/2017, poz. 51 oraz 29 kwietnia 2020 r., sygn. SK 24/19, OTK ZU A/2020, poz. 19, a także wyrok pełnego składu TK z 21 września 2011 r., sygn. SK 6/10, OTK ZU nr 7/A/2011, poz. 73). Niemniej jednak w wyrokach pełnego składu z 8 grudnia 1999 r. o sygn. SK 19/99 (OTK ZU nr 7/1999, poz. 161) oraz 26 lipca 2006 r. o sygn. SK 21/04 (OTK ZU nr 7/A/2006, poz. 88), a także w wyrokach z 14 września 2001 r. o sygn. SK 11/00 (OTK ZU nr 6/2001, poz. 166), 9 czerwca 2003 r. o sygn. SK 5/03 (OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 50), 25 maja 2004 r. o sygn. SK 44/03 (OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 46), 29 sierpnia 2006 r. o sygn. SK 23/05 (OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 94) oraz 8 kwietnia 2014 r. o sygn. SK 22/11 (OTK ZU nr 4/A/2014, poz. 37) Trybunał dopuścił w sprawach skargowych powoływanie art. 2 Konstytucji jako wzorca „samodzielnego”, o ile prawo wywodzone przez skarżącego z tego przepisu ustawy zasadniczej nie ma wyraźnego „zakotwiczenia” w żadnym z unormowań rozdziału II Konstytucji.

W niniejszej sprawie skarżący zarzucił niezgodność art. 106a k.k. z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą poprawnej legislacji w aspekcie pewności prawa i ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa. W świetle zaś wyroku TK z 8 kwietnia 2014 r. o sygn. SK 22/11 zasada ta – jako niewyrażona wprost w przepisach rozdziału II ustawy zasadniczej – może stanowić „samodzielny” wzorzec kontroli w sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną. Podzielając to stanowisko, Trybunał uznaje, że w niniejszej sprawie nie występuje podstawa do umorzenia postępowania w oparciu o art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK w zakresie badania zgodności art. 106a k.k. z art. 2 Konstytucji.

1.4.3. Dopuszczalność powołania art. 30 Konstytucji jako „samodzielnego” wzorca kontroli.

Artykuł 30 Konstytucji stanowi, co następuje:

„Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”.

W wyroku pełnego składu z 8 grudnia 1999 r. o sygn. SK 19/99 oraz wyroku z 15 października 2002 r. o sygn. SK 6/02 (OTK ZU nr 5/A/2002, poz. 65) Trybunał Konstytucyjny uznał za dopuszczalne powołanie art. 30 Konstytucji jako wzorca „samodzielnego” w spra-

wach skargowych. Podzielając to stanowisko, Trybunał uznaje, że w niniejszej sprawie nie występuje podstawa do umorzenia postępowania w oparciu o art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK w zakresie badania zgodności art. 106a k.k. z art. 30 Konstytucji.

1.4.4. Badanie zgodności zaskarżonego przepisu z art. 40 Konstytucji oraz częściowe umorzenie postępowania.

Artykuł 40 Konstytucji stanowi, co następuje:

„Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych”.

Z konstrukcji skargi konstytucyjnej, określonej w art. 79 ust. 1 Konstytucji, wynika, że celem jej jest ochrona przysługujących skarżącemu konstytucyjnych praw i wolności, naruszonych na skutek wydania ostatecznego rozstrzygnięcia na podstawie przepisu (normy prawnej), którego zgodność z Konstytucją jest kwestionowana. Do uznania skargi konstytucyjnej za dopuszczalną niezbędne jest wystąpienie ścisłego związku pomiędzy treścią orzeczenia, zaskarżonym przepisem aktu normatywnego (normą prawną) a postawionym zarzutem niezgodności tego przepisu z określoną normą konstytucyjną (por. np. postanowienia TK z: 4 marca 2014 r., sygn. Ts 88/13, OTK ZU nr 2/B/2014, poz. 147; 10 lipca 2014 r., sygn. Ts 224/12, OTK ZU nr 5/B/2014, poz. 385 oraz 8 listopada 2016 r., sygn. Ts 294/15, OTK ZU B/2016, poz. 507, a także wyroki TK z 20 grudnia 2017 r., sygn. SK 37/15, OTK ZU A/2017, poz. 90 oraz 23 kwietnia 2020 r., sygn. SK 66/19, OTK ZU A/2020, poz. 13).

Kwestionowany przez skarżącego przepis ustanawia regułę, wedle której wyłącza się zatarcie skazania odnośnie do określonej w nim kategorii przestępstw. Oczywiście jest zatem, że zakaz stosowania kar cielesnych, statuowany przez ustrojodawcę w zdaniu drugim art. 40 ustawy zasadniczej, nie stanowi adekwatnego wzorca kontroli dla art. 106a k.k.; z tych też powodów niniejsze postępowanie – w zakresie badania zgodności zaskarżonego przepisu z art. 40 zdanie drugie Konstytucji – podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK. W zakresie zaś, w jakim skarżący zarzuca niezgodność art. 106a k.k. ze zdaniem pierwszym art. 40 ustawy zasadniczej, nie ma podstawy do umorzenia postępowania z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

1.4.5. Badanie zgodności zaskarżonego przepisu z art. 41 ust. 1, art. 47, art. 65 ust. 1, art. 70 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 2 i w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz częściowe umorzenie postępowania.

1.4.5.1. Skarżący z art. 41 ust. 1, art. 47, art. 65 ust. 1, art. 70 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji próbuje zrekonstruować jednolitą normę konstytucyjną, co jest – oczywiście – dopuszczalne. Niemniej jednak Trybunał Konstytucyjny w takim przypadku musi ocenić dopuszczalność powołania określonych przepisów ustawy zasadniczej (por. np. postanowienie TK z 19 października 2010 r., sygn. Ts 257/08, OTK ZU nr 5/B/2010, poz. 336).

1.4.5.2. Powołane przez skarżącego, jako wzorce konstytucyjne, przepisy – poza art. 2 ustawy zasadniczej – stanowią, co następuje:

– art. 41 ust. 1:

„Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie”;

– art. 47:

„Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”;

– art. 65 ust. 1:

„Każdemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy. Wyjątki określa ustawa”;

– art. 70 ust. 1:

„Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wy-

konywania obowiązku szkolnego określa ustawa”;

– art. 32:

„1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”;

– art. 31 ust. 3:

„Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

1.4.5.3. Prawo do nauki sformułowane w zdaniu pierwszym art. 70 ust. 1 Konstytucji wyraża przysługujące każdemu prawo do kształcenia się, zdobywania i poszerzania wiedzy. Chodzi tu o możliwość osobistego rozwoju, uwarunkowanego własnymi zainteresowaniami oraz umiejętnościami. Treścią tego prawa jest uzyskiwanie kompetencji w określonej dziedzinie. Następuje to w zorganizowanej formie, w sposób regularny i ciągły. Realizowane jest według określonego planu, a przy tym wspomagane przez osoby posiadające odpowiednie przygotowanie do nauczania. W ten sposób prawo do nauki wiąże się zawsze z poszerzaniem i doskonaleniem konkretnych zdolności, co może znajdować swoje oficjalne potwierdzenie ze strony podmiotów odpowiedzialnych za prowadzenie i nadzorowanie kształcenia w danej dziedzinie (por. np. wyrok TK z 27 września 2016 r., sygn. SK 11/14, OTK ZU A/2016, poz. 74).

W kontekście stanu faktycznego niniejszej sprawy art. 70 ust. 1 zdanie drugie i trzecie Konstytucji stanowi nieadekwatny wzorzec kontroli, zaś zarzut naruszenia art. 70 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy zasadniczej przybrał charakter *actio popularis* (skarżący nie wspominał nawet, czy odmówiono mu dostępu do jakiegokolwiek formy kształcenia z uwagi na figurowanie przez niego w Rejestrze Skazanych Krajowego Rejestru Karnego).

Z tych też powodów postępowanie w zakresie dotyczącym badania zgodności art. 106a k.k. z art. 70 ust. 1 Konstytucji podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK.

1.4.5.4. Należy także zauważyć, że zarzuty naruszenia art. 70 ust. 1, art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz wywodzonej z art. 2 Konstytucji zasady sprawiedliwości społecznej przez art. 106a k.k. nie zostały przez skarżącego uzasadnione. Trybunał przypomina zatem, że przesłanka odpowiedniego uzasadnienia zarzutów nie powinna być traktowana powierzchownie i instrumentalnie. Przytaczane w postępowaniu pisemnym argumenty mogą być mniej lub bardziej przekonujące, lecz zawsze muszą być argumentami „nadającymi się” do rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny. Merytoryczne rozpoznanie sprawy uzależnione jest nie tylko od precyzyjnego oznaczenia przez skarżącego wzorców konstytucyjnych, lecz także zgodnej z orzecnictwem konstytucyjnym ich interpretacji oraz odpowiedniego (adekwatnego) przyporządkowania do przedmiotu kontroli. Dopóki skarżący (wnioskodawca, sąd pytający) nie powoła przekonujących motywów mających świadczyć o niezgodności kwestionowanego przepisu z odnośnymi normami Konstytucji, Trybunał musi uznawać je za zgodne z wzorcem kontroli. Skarga konstytucyjna, wniosek lub pytanie prawne, w których inicjator postępowania ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności przepisu z Konstytucją bądź wskazania istniejących w tej kwestii wątpliwości, nie może podlegać rozpoznaniu przez Trybunał. Należy jednocześnie podkreślić, że Trybunał Konstytucyjny jest zobowiązany do zbadania wszystkich okoliczności sprawy w celu jej wszechstronnego wyjaśnienia, nie będąc zarazem związanym wnioskami dowodowymi uczestników postępowania (art. 69 ust. 1 i 3 uotpTK). Nie oznacza to jednak w żadnym wypadku przerwania ciężaru dowodzenia na

Trybunał przez podmiot inicjujący postępowanie w sprawie. Powyższa reguła postępowania może bowiem znaleźć zastosowanie dopiero wówczas, gdy ten podmiot wykazał należyłą staranność, spełniając wszystkie wymagania wynikające z Konstytucji oraz uotpTK (por. w szczególności: odnośnie do skarg konstytucyjnych – postanowienia TK z: 23 maja 2012 r., sygn. Ts 100/11, OTK ZU nr 3/B/2012, poz. 294; 15 listopada 2012 r., sygn. Ts 278/11, OTK ZU nr 2/B/2013, poz. 185; 19 listopada 2012 r., sygn. Ts 4/12, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 107; 13 lutego 2015 r., sygn. Ts 220/13, OTK ZU nr 1/B/2015, poz. 36; 15 lipca 2015 r., sygn. SK 69/13, OTK ZU nr 7/A/2015, poz. 110; 8 października 2015 r., sygn. Ts 165/15, OTK ZU nr 6/B/2015, poz. 710 oraz 17 czerwca 2020 r., sygn. Ts 54/19, OTK ZU B/2020, poz. 255; odnośnie do wniosków – postanowienie pełnego składu TK z 26 listopada 2019 r., sygn. K 5/16, OTK ZU A/2019, poz. 66; odnośnie do pytań prawnych – postanowienia TK z: 4 listopada 2015 r., sygn. P 45/13, OTK ZU nr 10/A/2015, poz. 171; 4 listopada 2015 r., sygn. P 102/15, OTK ZU nr 10/A/2015, poz. 172 oraz 17 lipca 2019 r., sygn. P 16/17, OTK ZU A/2019, poz. 44). W konsekwencji poprzestanie przez skarżącego na lakonicznym lub zdawkowym uzasadnieniu zarzutu albo na całkowitym nieuzasadnieniu sformułowanych zarzutów stanowi niewykonanie dyspozycji ustawowej (art. 53 ust. 1 pkt 3 uotpTK), co pociąga za sobą konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK. Niedopuszczalne jest bowiem samodzielne precyzowanie przez Trybunał, a tym bardziej uzasadnianie, ogólnikowo sformułowanych zarzutów niezgodności z Konstytucją zaskarżonych przepisów (por. np. postanowienie TK z 4 lutego 2009 r., sygn. Ts 256/08, OTK ZU nr 2/B/2009, poz. 138 oraz wyroki TK z 28 czerwca 2018 r., sygn. SK 4/17, OTK ZU A/2018, poz. 43 i 23 kwietnia 2020 r., sygn. SK 66/19).

Z tych powodów postępowanie w zakresie dotyczącym badania zgodności art. 106a k.k. z art. 70 ust. 1, art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK.

1.4.5.5. Odnośnie do pozostałych przepisów Konstytucji, powołanych przez skarżącego, Trybunał stwierdza, że stanowią one adekwatny punkt odniesienia dla art. 106a k.k. i z tego też powodu nie ma podstawy do umorzenia postępowania w tym zakresie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK.

1.5. Konkluzja.

W tym stanie rzeczy Trybunał stwierdza, że w niniejszej sprawie rozpatrywać będzie problem zgodności art. 106a k.k. z:

- a) art. 2 Konstytucji,
- b) art. 30 oraz art. 40 zdanie pierwsze Konstytucji
- c) art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Kontekst normatywny.

2.1. Instytucja zatarcia skazania w ogólności.

Prawomocne skazanie wywołuje skutki zarówno w zakresie prawa karnego (np. ustalenie recydywy, podjęcie postępowania warunkowo umorzonego, zarządzenie wykonania warunkowo zawieszony kary), jak i w sytuacji społeczno-zawodowej skazanego, w szczególności, gdy zatrudnienie wiąże się z wymogiem niekaralności. W nauce prawa karnego przyjmuje się, że skutki te – zważywszy na postulat resocjalizacji – co do zasady nie powinny oddziaływać na skazanego bez temporalnego ograniczenia. Zatarcie skazania ma na celu usunięcie prawnych i społecznych konsekwencji skazania i ułatwienie w ten sposób normalnego życia skazanym, którzy przez wymagany prawem czas nie wystąpili przeciw porządkowi prawnemu (por. A. Marek, *Prawo karne*, wyd. 6, Warszawa 2005, s. 384). Instytucja ta polega na przyjęciu pewnej fikcji prawnej, wedle której skazany – po spełnieniu przepisanych

prawem warunków – uważany jest za niekaranego i może to sam stwierdzić, choćby w drodze stosownych zeznań, ankiet itp. Nie można też wobec takiej osoby stosować ograniczeń, które prawo łączy z faktem skazania (por. L. Gardocki, *Prawo karne*, wyd. 11, Warszawa 2005, s. 206).

Należy jednak zauważyć, że zatarcie skazania nie oznacza, iż dla osób prywatnych powstaje obowiązek traktowania skazanego – po zatarciu skazania – jako osoby niekaranej (np. dopuszczalne jest podanie w opracowaniu historycznym informacji o skazaniu odnośnej osoby, mimo zatarcia skazania). Podnoszenie publiczne okoliczności skazania musi jednak leżeć w uzasadnionym interesie społecznym, gdyż inaczej wchodzi w grę odpowiedzialność za zniesławienie (por. L. Gardocki, *op.cit.*, s. 206). Ponadto zatarcie skazania nie wyłącza automatycznie związania sądu cywilnego wyrokiem skazującym, którego zatarcie dotyczy (zob. orzeczenie SN z 18 marca 1961 r., sygn. akt I CR 244/60, OSNC nr 4/1962, poz. 135).

Odnotować również należy stanowisko, wedle którego „[p]ogląd, jakoby zatarcie skazania w sprawie uniemożliwiało odtworzenie akt jest chybiony. Dla rozstrzygnięcia sprawy w przedmiocie odtworzenia akt nie ma jakiegokolwiek znaczenia fakt zatarcia skazania. Przepisy Rozdziału 19 Kodeksu postępowania karnego nie dają podstawy do zaaprobowania poglądów obu orzekających w sprawie sądów, co do tego, że zatarcie skazania oznacza niemożność odtworzenia akt sprawy, a to dlatego, iż działa «fikcja niekaralności». Artykuł 106 k.k. dotyczy instytucji prawa karnego, której skutkiem jest fikcja niekaralności w odniesieniu do samego skazania, ale przecież nie reguluje, bo i nie może, trybu i sposobu postępowania z zaginionymi lub zniszczonymi aktami” (postanowienie SN z 12 maja 2012 r., sygn. akt III KK 88/12, OSNKW nr 10/2012, poz. 105).

2.2. Instytucja zatarcia skazania w prawie polskim – w ujęciu historycznym.

2.2.1. W toku unifikacji polskiego prawa karnego w okresie II Rzeczypospolitej instytucja zatarcia skazania została wprowadzona przez polskiego prawodawcę dwutorowo: w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 33, poz. 313, ze zm.; dalej: k.p.k. z 1928 r.) oraz w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571, ze zm.; dalej: k.k. z 1932 r.).

W pierwszym akcie normatywnym były to regulacje proceduralne, zawarte w art. 614-617 (art. 636-639 – według numeracji przyjętej w tekstach jednolitych opublikowanych w Dz. U. z 1932 r. Nr 83, poz. 725 oraz w Dz. U. z 1939 r. Nr 8, poz. 44; art. 518-521 – według numeracji przyjętej w tekście jednolitym opublikowanym w Dz. U. z 1949 r. Nr 33, poz. 243; art. 496-499 – według numeracji przyjętej w tekście jednolitym opublikowanym w Dz. U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364).

W pierwotnym brzmieniu art. 614 k.p.k. z 1928 r. stanowił, co następuje:

„Podania skazanych o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania rozpoznaje sąd okręgowy, który wydał wyrok w pierwszej instancji lub w którego okręgu sąd grodzki wydał wyrok”.

Na mocy art. 1 pkt 59 ustawy z dnia 21 stycznia 1932 r. zmieniającej niektóre przepisy postępowania karnego (Dz. U. Nr 10, poz. 60) powyższy przepis otrzymał następujące brzmienie:

„§ 1. Podania skazanych o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania rozpoznaje sąd okręgowy, który wydał wyrok w pierwszej instancji lub w którego okręgu sąd grodzki wydał wyrok.

§ 2. Jeżeli orzekło kilka sądów okręgowych lub grodzkich, właściwym jest ten sąd okręgowy, w którym lub w którego okręgu zapadł wyrok ostatni”.

Artykuł 1 pkt 130 ustawy z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. Nr 32, poz. 238; dalej: ustawa z 1949 r.) zmienił ten przepis w następują-

cy sposób:

„§ 1. Podania skazanych o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania rozpoznaje sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji. Jeżeli wyrok wydał sąd grodzki, właściwy jest sąd okręgowy, w którego okręgu sąd grodzki wydał wyrok.

§ 2. Jeżeli wyrokowało kilka sądów, właściwy jest sąd, który wydał wyrok ostatni.

§ 3. Jeżeli wyrokowało kilka sądów różnego rzędu, właściwy jest sąd wyższego rzędu, który wydał ostatni wyrok”.

Artykuł 615 k.p.k. z 1928 r. pierwotnie stanowił, co następuje:

„Przed wydaniem postanowienia w przedmiocie przywrócenia praw lub zatarcia skazania, sąd okręgowy może zwrócić się do prokuratora o przeprowadzenie dochodzenia w celu zebrania informacji o zachowaniu się skazanego po wyroku”.

W wyniku nowelizacji dokonanej przez art. 1 pkt 130 ustawy z 1949 r. powyższy przepis otrzymał następujące brzmienie:

„Przed wydaniem postanowienia w przedmiocie przywrócenia praw lub zatarcia skazania, sąd może zwrócić się do prokuratora o zebranie informacji o zachowaniu się skazanego po wyroku”.

Z kolei pozostałe unormowania przewidywały:

– art. 616:

„§ 1. Sąd rozpoznaje podanie o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania na posiedzeniu niejawnym.

§ 2. Na postanowienie w tym przedmiocie służy zażalenie”;

– art. 617:

„O przywróceniu praw lub o zatarciu skazania, sąd, który wydał postanowienie, zawiadamia niezwłocznie władzę prowadzącą rejestry karne”.

Dopełnieniem tych regulacji był art. 90 k.k. z 1932 r. w następującym brzmieniu:

„§ 1. Po upływie 10 lat od odbycia, darowania lub przedawnienia kary, albo od zwolnienia z zakładu zabezpieczającego, sąd może zarządzić, na wniosek skazanego, zatarcie skazania.

§ 2. W stosunku do osób, skazanych na utratę praw publicznych lub obywatelskich praw honorowych, okres dziesięcioletni zaczyna biec od dnia odzyskania przez skazanego zdolności do nabycia utraconych praw.

§ 3. Jeżeli skazany przed uzyskaniem prawa do wniosku o zatarcie skazania popełnił nowe przestępstwo, za które wymierzono mu karę więzienia, natenczas dopuszczalne jest tylko jednoczesne zatarcie wszystkich skazań.

§ 4. W razie zarządzenia zatarcia, skazanie uważa się za niebyłe. Zatarcie skazania pociąga za sobą zwłaszcza usunięcie wpisu o skazaniu z wszelkich rejestrów karnych”.

2.2.2. W ustawie z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94, ze zm.; dalej: k.k. z 1969 r.) zatarcie skazania zostało uregulowane w art. 79 § 2 i 3 oraz art. 110-112, które stanowiły, co następuje:

– art. 79 § 2 i 3:

„§ 2. Skazanie ulega zatarciu z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

§ 3. Jeżeli wobec skazanego orzeczono karę dodatkową lub grzywnę, zatarcie skazania, o którym mowa w § 2, nie może nastąpić przed wykonaniem tych kar”;

– art. 110:

„Z chwilą zatarcia skazania uważa się je za niebyłe; wpis o skazaniu usuwa się z rejestru skazanych”;

– art. 111:

„§ 1. Zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary pozbawienia wolności albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 2. Sąd może na wniosek skazanego zarządzić zatarcie skazania już po upływie 5 lat, jeżeli skazany w tym czasie przestrzegał porządku prawnego, a wymierzona kara pozbawienia wolności nie przekraczała 2 lat.

§ 3. W razie skazania na karę ograniczenia wolności, na grzywnę albo na karę dodatkową w myśl art. 55 lub 56, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 5 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 4. Jeżeli orzeczono karę dodatkową, wymienioną w art. 38 pkt 1-4, lub umieszczenie w ośrodku przystosowania społecznego, okres wymagany do zatarcia skazania biegnie od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania zarówno kary zasadniczej, jak i dodatkowej lub też zwolnienia z ośrodka”;

– art. 112:

„Jeżeli sprawcę skazano za dwa lub więcej przestępstw w warunkach, które nie pozwalają na wymierzenie kary łącznej, jak również jeżeli skazany po rozpoczęciu, lecz przed upływem okresu wymaganego do zatarcia skazania ponownie popełnił przestępstwo, za które wymierzono mu karę pozbawienia wolności, dopuszczalne jest tylko jednoczesne zatarcie wszystkich skazań”.

Na mocy art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 lutego 1990 r. o zmianie Kodeksu karnego i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 14, poz. 84) § 4 art. 111 otrzymał następujące brzmienie:

„Jeżeli orzeczono karę dodatkową, wymienioną w art. 38 pkt 1-4, okres wymagany do zatarcia skazania biegnie od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania zarówno kary zasadniczej, jak i dodatkowej”.

Dopełnieniem powyższych regulacji na gruncie procesowym był art. 36 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 13, poz. 98, ze zm.; dalej: k.k.w. z 1969 r.) w brzmieniu:

„§ 1. W przedmiocie zatarcia skazania orzeka sąd, chyba że zatarcie nastąpiło z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli w pierwszej instancji wyroki wydało kilka sądów, właściwy jest ten z nich, który wymierzył karę surowszą.

§ 3. Wniosek skazanego o zatarcie skazania złożony przed upływem roku od wydania postanowienia odmawiającego zatarcia można pozostawić bez rozpoznania”.

2.2.3. Obowiązujący k.k. do problematyki zatarcia skazania odnosi się w art. 76 oraz art. 106-108.

W pierwotnym brzmieniu art. 76 k.k. stanowił, co następuje:

„§ 1. Skazanie ulega zatarciu z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

§ 2. Jeżeli wobec skazanego orzeczono grzywnę lub środek karny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed ich wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem ich wykonania nie dotyczy to środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 5”.

Na mocy art. 1 pkt 41 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396; dalej: ustawa z 2015 r.) powyższy przepis otrzymał następujące brzmienie:

„§ 1. Skazanie ulega zatarciu z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby. W wypadku, o którym mowa w art. 75a, zatarcie skazania następuje z upływem okresów przewidzianych w art. 107 § 4 i 4a. Przepis art. 108 stosuje się.

§ 2. Jeżeli wobec skazanego orzeczono grzywnę, środek karny, przepadek lub środek kompensacyjny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed ich wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem ich wykonania”.

Obecne brzmienie art. 76 k.k. zostało ustalone przez art. 7 pkt 9 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437):

„§ 1. Skazanie ulega zatarciu z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

§ 1a. W wypadku, o którym mowa w art. 75a, zatarcie skazania następuje z upływem okresów przewidzianych w art. 107 § 4 i 4a.

§ 1b. W wypadkach, o których mowa w § 1 i 1a, przepis art. 108 stosuje się.

§ 2. Jeżeli wobec skazanego orzeczono grzywnę, środek karny, przepadek lub środek kompensacyjny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed ich wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem ich wykonania. Zatarcie skazania nie może nastąpić również przed wykonaniem środka zabezpieczającego”.

Z kolei art. 106-108 k.k. (bez art. 106a k.k.) zawierają następujące postanowienia:

– art. 106:

„Z chwilą zatarcia skazania uważa się je za niebyłe; wpis o skazaniu usuwa się z rejestru skazanych”;

– art. 107 (brzmieniu uwzględniającym zmiany dokonane przez art. 1 pkt 63 ustawy z 2015 r.):

„§ 1. W razie skazania na karę pozbawienia wolności wymienioną w art. 32 pkt 3 lub karę 25 lat pozbawienia wolności, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 2. Sąd może na wniosek skazanego zarządzić zatarcie skazania już po upływie 5 lat, jeżeli skazany w tym okresie przestrzegał porządku prawnego, a wymierzona kara pozbawienia wolności nie przekraczała 3 lat.

§ 3. W razie skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od uznania jej za wykonaną, od darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 4. W razie skazania na karę ograniczenia wolności zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 3 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania [poprzednio: „W razie skazania na grzywnę albo karę ograniczenia wolności, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 5 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania; na wniosek skazanego sąd może zarządzić zatarcie skazania już po upływie 3 lat”].

§ 4a. W razie skazania na grzywnę zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem roku od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 5. W razie odstąpienia od wymierzenia kary, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem roku od wydania prawomocnego orzeczenia.

§ 6. Jeżeli orzeczono środek karny, przepadek lub środek kompensacyjny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed jego wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem jego wykonania. Zatarcie skazania nie może nastąpić również przed wykonaniem środka zabezpieczającego [poprzednio: „Jeżeli orzeczono środek karny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed jego wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem jego wykonania, z zastrzeżeniem art. 76 § 2”];

– art. 108:

„Jeżeli sprawcę skazano za dwa lub więcej nie pozostających w zbiegu przestępstw, jak również jeżeli skazany po rozpoczęciu, lecz przed upływem, okresu wymaganego do zatarcia skazania ponownie popełnił przestępstwo, dopuszczalne jest tylko jednoczesne zatarcie wszystkich skazań”.

Dopełnieniem powyższych regulacji na gruncie procesowym jest art. 37 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, ze zm.; obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 523, ze zm.; dalej: k.k.w.), który stanowi, co następuje:

§ 1. W przedmiocie zatarcia skazania orzeka sąd, chyba że zatarcie nastąpiło z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli w pierwszej instancji wyroki wydało kilka sądów, właściwy jest sąd, który jako ostatni wydał wyrok skazujący. Jeżeli orzekały sądy różnego rzędu, właściwy jest sąd wyższego rzędu.

§ 3. Wniosek skazanego o zatarcie skazania, złożony przed upływem roku od wydania postanowienia odmawiającego zatarcia, można pozostawić bez rozpoznania”.

Na mocy art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 240, poz. 1431) do cytowanego przepisu dodano § 4 w brzmieniu:

„Na postanowienie w przedmiocie zatarcia skazania przysługuje zażalenie”.

2.2.4. Z dokonanego przeglądu przepisów wynika, że w prawie polskim przyjęto następujące koncepcje zatarcia skazania:

– do 31 grudnia 1969 r. (tj. w okresie obowiązywania k.p.k. z 1928 r. i k.k. z 1932 r.) – w drodze częściowo dyskrecjonalnej decyzji sądu i to wyłącznie na wniosek zainteresowanego skazanego (por. *Projekt kodeksu karnego, w redakcji przyjętej w drugim czytaniu przez Sekcję Prawa Karnego Komisji Kodyfikacyjnej R.P. Uzasadnienie części ogólnej*, Warszawa 1930, «Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja Prawa Karnego» t. 5, z. 3, s. 94-95; W. Makowski, *Kodeks karny 1932. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna*, Warszawa 1932, s. 252);

– od 1 stycznia 1970 r. (tj. w okresie obowiązywania k.k. z 1969 r. i k.k.w. z 1969 r. oraz po wejściu w życie k.k. i k.k.w.) – z mocy prawa po upływie określonych w ustawie terminów.

2.3. Wyłączenie zatarcia skazania w polskim prawie karnym.

W prawie polskim istnieją cztery wyjątki w przedmiocie zatarcia skazania. Trzy pierwsze sytuacje są równoznaczne z odebraniem sprawcy szansy na skorzystanie z „podstawowego”, najczęściej stosowanego wariantu zatarcia skazania w sytuacji, kiedy obok kary sąd orzeka środek karny:

– w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia pojazdów w razie skazania: za popełnienie przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k. lub jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 173 k.k., którego następstwem jest śmierć innej osoby lub ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, albo w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 177 § 2 k.k. lub w art. 355 § 2 k.k. był w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami (art. 42 § 3 k.k.) albo w razie ponownego skazania osoby prowadzącej pojazd mechaniczny w warunkach określonych w art. 42 § 3 k.k. (art. 42 § 4 k.k.);

– w postaci dożywotniego zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio w razie skazania na karę pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego (art. 41 § 1a w związku z art. 41 § 1b k.k.);

– w postaci dożywotniego zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu (art. 41a § 3 k.k.).

Ostatnia, czwarta, sytuacja wynika wprost z zaskarżonego w niniejszej sprawie art. 106a k.k.

Ponadto w literaturze podnosi się, że „[w] w świetle regulacji art. 108 k.k. konsekwencją odstąpienia od zatarcia skazania wobec sprawcy, o którym mowa w art. 106a, będzie

niemożność zastosowania tej instytucji odnośnie do skazania za inne, niepozostające w zbiegu przestępstwa, a także za przestępstwa popełnione po skazaniu go w warunkach omawianego przepisu. Jest to konsekwencja dopuszczalności jedynie jednoczesnego zatarcia wszystkich skazań. Konsekwencje omawianej instytucji sięgają zatem znacznie dalej niż tylko do granic rozdziału XXV k.k.” (G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Gensikowski, J. Raglewski, [w:] *System prawa karnego*, t. 4: *Nauka o przestępstwie. Wyłączenie i ograniczenie odpowiedzialności karnej*, red. L. Paprzycki, Warszawa 2016, s. 930).

2.4. Nadzwyczajne środki przełamania zasady wyłączenia zatarcia skazania.

W trybie przepisów k.k. zatarcie skazania wypełniającego przesłanki wymienione w art. 106a k.k. jest niemożliwe. W literaturze wskazuje się jednak na możliwość dokonania zatarcia skazania za przestępstwo, o którym traktuje art. 106a k.k., w jednym ze szczególnych, tzw. pozakodeksowych trybów, tj.:

– w drodze stosownej ustawy abolicyjnej (zob. M. Błaszczuk, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, wyd. 4, Warszawa 2017, s. 1295) albo

– w drodze indywidualnego aktu łaski, dokonanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej w trybie art. 139 Konstytucji (zob.: B.J. Stefańska, *Zatarcie skazania w formie aktu łaski*, „Prokuratura i Prawo” nr 1/2009, s. 46; K. Banasik, *Zatarcie skazania za przestępstwa o charakterze seksualnym*, „Państwo i Prawo” nr 9/2013, s. 102; M. Błaszczuk, *op.cit.*, s. 1295; M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, wyd. 8, Warszawa 2017, s. 339; pogląd ten znajduje również oparcie w stanowisku TK, wyrażonym w wyroku z 17 lipca 2018 r. o sygn. K 9/17, OTK ZU A/2018, poz. 48: „Brzmienie art. 139 Konstytucji wskazuje wprost, iż Prezydent może skorzystać z prawa łaski, w tym także dokonać aktu abolicji indywidualnej (nie można więc mówić o «domniemaniu kompetencji» Prezydenta w zakresie stosowania abolicji indywidualnej). Zastosowanie znajduje tu reguła wykładni *lege non distinguente*: skoro ustrojodawca nie wskazuje instytucji objętych prawem łaski, to należy przyjąć, że obejmuje ono również abolicję indywidualną. Powyższy tok rozumowania potwierdza unormowanie zawarte w art. 139 Konstytucji, zgodnie z którym prawa łaski nie stosuje się do osób skazanych przez Trybunał Stanu. To postanowienie konstytucyjne wyklucza tylko możliwość zastosowania prawa łaski wobec osób skazanych przez Trybunał Stanu. Ustanawia ono wyjątek od reguły ogólnej, a skoro tak, to obowiązuje tu reguła *exceptiones non sunt extendendae*, zgodnie z którą wyjątków nie należy wyklądać w sposób rozszerzający. Przykładem wykładni rozszerzającej byłoby zaś wyłączenie abolicji indywidualnej z prawa łaski. Należy rozróżniać dwa pojęcia: «prawo łaski», pojemniejsze znaczeniowo, oraz «ułaskawienie», odnoszące się do osób prawomocnie skazanych. Nie ma podstaw do przyjęcia, że zastosowanie w art. 139 zdanie pierwsze Konstytucji pierwszego z tych pojęć nastąpiło przypadkowo”).

2.5. Wyjątki od zasady zatarcia skazania w prawodawstwach wybranych państw członkowskich Rady Europy.

W części systemów prawnych państw Rady Europy przewiduje się różnego rodzaju wyjątki od dopuszczalności zatarcia skazania. W Republice Finlandii nie przewiduje się możliwości usunięcia wpisu z rejestru karnego (w praktyce wpisy w rejestrze karnym zazwyczaj są sprawdzane jedynie pod kątem skazań z ostatnich dziesięciu lat, jednakże nie oznacza to, że wpisy o wcześniejszych skazaniach zostały usunięte z rejestru karnego, nadal jest możliwe przeglądanie kompletnej informacji na temat przeszłości kryminalnej danej osoby). Bez względu na zakaz zatarcia skazania co do ustawowo określonego katalogu przestępstw na tle seksualnym – oprócz Polski – przewidziany jest także w Irlandii. W Republice Słowenii po usunięciu z rejestru karnego wpisów o skazaniu za niektóre przestępstwa na tle seksualnym

wprowadza się je do specjalnego rejestru usuniętych informacji o skazaniach, lecz informacje z tego ostatniego rejestru są wykorzystywane tylko w kontekście pracy z dziećmi czy niepełnoletnimi. W Królestwie Danii w zależności od wagi przestępstwa na tle seksualnym zatarcie następuje po upływie dwudziestu lat od zakończenia kary przez skazanego, bądź po osiągnięciu przez niego osiemdziesiątego roku życia (gdy popełnił on przestępstwo przed osiągnięciem tego wieku). Dotyczy to usunięcia wpisu z rejestru w „części o rozstrzygnięciach”, jednak wpis ten może nadal widnieć w „części śledczej” tego rejestru, jeżeli jest to istotne z punktu widzenia działań policji. W Republice Cypryjskiej problem zatarcia skazania za przestępstwa na tle seksualnym wydaje się mniej doniosły z uwagi na to, że zatarciu podlegają tylko przestępstwa mniejszej wagi, czyli takie w których orzeczono karę pozbawienia wolności na okres nie dłuższy niż dwa lata.

3. Ocena zgodności art. 106a k.k. z art. 2 Konstytucji.

3.1. Zdaniem skarżącego „[r]egulacja art. 106a k.k. jest sformułowana w sposób niepoprawny, wprowadza wątpliwości interpretacyjne i godzi w rozwiązania systemowe prawa karnego”. Tym samym jest ona sprzeczna z wywodzonymi z art. 2 ustawy zasadniczej zasadami poprawnej legislacji oraz zaufania obywatela do państwa.

3.2. Trybunał przypomina, że wynikający z zawartej w art. 2 Konstytucji zasady demokratycznego państwa prawnego nakaz przestrzegania przez prawodawcę zasady przyzwoitej (poprawnej) legislacji jest funkcjonalnie związany z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Warunkuje on też pewność i bezpieczeństwo prawne jednostki. Z zasady przyzwoitej legislacji wynika m.in. wymóg dostatecznej określoności przepisów (por. wyrok TK z 8 kwietnia 2014 r., sygn. SK 22/11). Pojęcie „określoności prawa” wywodzi się z doktryny niemieckiej i jest elementem koncepcji państwa prawa (*Rechtsstaat*). W wąskim rozumieniu określoność odnosi się do treści przepisu prawa i jest rozumiana jako nakaz jego precyzyjności, aby możliwe było wywiedzenie z niego jednoznacznej normy prawnej. W rozumieniu szerokim „określoność prawa” oznacza zarówno precyzyjność przepisu, jak i jasność prawa, które ma być zrozumiałe i komunikatywne dla jak największej liczby podmiotów (zob. T. Spyra, *Zasada określoności regulacji prawnej na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i niemieckiego Sądu Konstytucyjnego*, „Transformacje Prawa Prywatnego” nr 3/2003, s. 59; T. Zalański, *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008, s. 183-185). Trybunał Konstytucyjny używa pojęcia „określoność prawa” w znaczeniu szerokim, w którym postulat jasności prawa jest jednym z elementów określoności.

Wymóg określoności regulacji prawnej znajduje swą konstytucyjną podstawę w zasadzie demokratycznego państwa prawnego. Odnosi się on do wszelkich regulacji (pośrednio czy bezpośrednio) kształtujących pozycję prawną obywatela. Zasada określoności prawa jest bowiem jedną z dyrektyw prawidłowej legislacji. Stanowi ona także element zasady ochrony zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa, wynikający z art. 2 Konstytucji (zob. np. wyroki pełnego składu TK z: 15 września 1999 r., sygn. K 11/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 116; 21 marca 2001 r., sygn. K 24/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 51; 22 maja 2002 r., sygn. K 6/02, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 33; 20 listopada 2002 r., sygn. K 41/02, OTK ZU nr 6/A/2002, poz. 83 oraz 29 października 2003 r., sygn. K 53/02, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 83, a także wyroki TK z: 11 stycznia 2000 r., sygn. K 7/99, OTK ZU nr 1/2000, poz. 2; 30 października 2001 r., sygn. K 33/00, OTK ZU nr 7/2001, poz. 217; 3 grudnia 2002 r., sygn. P 13/02, OTK ZU nr 7/A/2002, poz. 90; 9 października 2007 r., sygn. SK 70/06, OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 103 oraz 17 stycznia 2019 r., sygn. K 1/18, OTK ZU A/2019, poz. 6). Jest ona również funkcjonalnie powiązana z zasadami pewności i bezpie-

czeństwa prawnego. Wymóg zachowania określoności regulacji prawnej ma charakter dyrektywy ogólnosystemowej, choć jest szczególnie adresowany do regulacji kształtujących sytuację człowieka i obywatela. Szerokiemu zakresowi stosowania wspomnianego wymogu odpowiada złożona konstrukcja zasady określoności (por. wyrok TK z 17 stycznia 2019 r., sygn. K 1/18).

Norma konstytucyjna nakazująca zachowanie odpowiedniej określoności regulacji prawnych ma charakter zasady prawa. Nakłada to na ustawodawcę obowiązek jej optymalizacji w procesie stanowienia prawa. Ustawodawca powinien dążyć do możliwie maksymalnej realizacji wymogów składających się na tę zasadę. Tym samym stopień określoności konkretnych regulacji podlega każdorazowej relatywizacji w odniesieniu do okoliczności faktycznych i prawnych, jakie towarzyszą podejmowanej regulacji. Relatywizacja ta stanowi naturalną konsekwencję nieostrości języka, w którym redagowane są teksty prawne oraz różnorodności materii podlegającej normowaniu (por. wyrok TK z 17 stycznia 2019 r., sygn. K 1/18).

Z powyższych względów na ustawodawcy ciąży obowiązek tworzenia przepisów prawa możliwie najbardziej określonych w danym wypadku, zarówno pod względem ich treści, jak i formy. Na oba wymiary określoności prawa składają się kryteria, które były wielokrotnie wskazywane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, a mianowicie: precyzyjność regulacji prawnej, jasność przepisu oraz jego legislacyjna poprawność. Kryteria te składają się na tzw. test określoności prawa, który każdorazowo powinien być odnoszony do badanej regulacji (por. wyrok TK z 17 stycznia 2019 r., sygn. K 1/18).

Przez precyzyjność regulacji prawnej należy rozumieć możliwość dekodowania z przepisów jednoznacznych norm prawnych (a także ich konsekwencji) za pomocą reguł interpretacji przyjmowanych na gruncie określonej kultury prawnej. Innymi słowy, nakaz określoności przepisów prawnych powinien być rozumiany jako wymóg formułowania przepisów w taki sposób, aby zapewniały dostateczny stopień precyzji w ustaleniu ich znaczenia i skutków prawnych (zob. zwłaszcza: orzeczenie pełnego składu TK z 19 czerwca 1992 r., sygn. U 6/92, OTK w 1992 r., cz. I, poz. 13 oraz orzeczenia TK z: 1 marca 1994 r., sygn. U 7/93, OTK w 1994 r., cz. I, poz. 5; 26 kwietnia 1995 r., sygn. K 11/94, OTK w 1995 r., cz. I, poz. 12; postanowienie z 24 lutego 2003 r., sygn. K 28/02, OTK ZU nr 2/A/2003, poz. 18 oraz wyroki z 17 października 2000 r., sygn. SK 5/99, OTK ZU nr 7/2000, poz. 254 i z 28 czerwca 2005 r., sygn. SK 56/04, OTK ZU nr 6/A/2005, poz. 67). Precyzyjność przepisu przejawia się w konkretności regulacji praw i obowiązków, tak by ich treść była oczywista i pozwalała na ich wyegzekwowanie. Jest to możliwe pod warunkiem skonstruowania przez prawodawcę precyzyjnych norm prawnych (por. wyrok TK z 17 stycznia 2019 r., sygn. K 1/18).

Jasność przepisu gwarantować ma jego komunikatywność względem adresatów. Innymi słowy, chodzi o zrozumiałość przepisu na gruncie języka powszechnego. Wymóg jasności oznacza nakaz tworzenia przepisów zrozumiałych dla ich adresatów, którzy od racjonalnego prawodawcy mają prawo oczekiwać stanowienia norm niebudzących wątpliwości co do nakładanych obowiązków lub przyznawanych praw. Niejasność przepisu w praktyce oznacza niepewność sytuacji prawnej adresata normy i pozostawienie jej ukształtowania organom stosującym prawo (por. wyrok TK z 27 listopada 2007 r., sygn. SK 39/06, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 127). Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału Konstytucyjnego stanowienie przepisów niejasnych, wieloznacznych, które nie pozwalają obywatelowi na przewidzenie konsekwencji prawnych jego zachowań, jest naruszeniem Konstytucji (por. zamiast wielu: wyrok pełnego składu TK z 28 października 2009 r., sygn. Kp 3/09, OTK ZU nr 9/A/2009, poz. 138).

Ponadto, zgodnie z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, określaną też jako zasada lojalności państwa względem obywateli, prawo powinno zapewniać jednostkom bezpieczeństwo oraz umożliwiać im decydowanie

o ich postępowaniu, w poczuciu znajomości prawnych konsekwencji podjętych działań oraz przesłanek działania organów państwa, które nie zostaną arbitralnie zmienione przez prawodawcę (por. wyrok TK z 8 kwietnia 2014 r., sygn. SK 22/11). Jej istotą jest zakaz zastawiania prawnych „pułapek” na obywatela, formułowania obietnic bez pokrycia bądź też nagłego wycofywania się ze złożonych obietnic lub ustalonych reguł postępowania (por. wyrok pełnego składu TK z 19 listopada 2008 r., sygn. Kp 2/08, OTK ZU nr 9/A/2008, poz. 157).

3.3. Trybunał Konstytucyjny w obecnym składzie stwierdza, że redakcja zaskarżonego przepisu umożliwia jednoznaczne określenie jego zakresu normatywnego (treści). Z wyrażonej w art. 2 Konstytucji zasady państwa prawnego wynika bowiem nakaz przestrzegania przez ustawodawcę zasady poprawnej legislacji (w ramach tejże funkcjonuje zasada określoności przepisów prawa); nakaz ten jest funkcjonalnie związany z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i prawa. Zasady te mają szczególnie doniosłe znaczenie w sferze wolności i praw człowieka i obywatela. Jako naruszenie wymagań konstytucyjnych oceniać należy tak niejasne i nieprecyzyjne formułowanie przepisu, które powoduje niepewność jego (potencjalnych) adresatów co do ich praw i obowiązków. Powoduje to bowiem stworzenie nazbyt szerokich ram dla organów stosujących ten przepis, które w istocie muszą zastępować prawodawcę w zakresie tych zagadnień, które uregulował on w sposób niejasny i nieprecyzyjny. Sytuacja taka jest niedopuszczalna na gruncie zasad kreowania odpowiedzialności karnej. Ustawodawca poprzez niejasne formułowanie tekstu przepisów nie może pozostawiać organom mającym je stosować nadmiernej swobody przy ustalaniu w praktyce zakresu podmiotowego i przedmiotowego ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Założenie to można określić ogólnie jako zasadę określoności ustawowej ingerencji w sferę konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Kierując się tą zasadą Trybunał Konstytucyjny prezentuje stanowisko, że przekroczenie pewnego poziomu niejasności przepisów prawnych stanowi samoistną przesłankę stwierdzenia ich niezgodności z art. 2 Konstytucji.

Dla oceny zgodności sformułowania określonego przepisu prawa z wymaganiami poprawnej legislacji istotne są przy tym trzy założenia:

– po pierwsze – każdy przepis ograniczający konstytucyjne wolności lub prawa winien być sformułowany w sposób pozwalający jednoznacznie ustalić, kto i w jakiej sytuacji podlega ograniczeniom;

– po drugie – przepis ten powinien być na tyle precyzyjny, aby zapewniona była jego jednolita wykładnia i stosowanie;

– po trzecie – ów przepis winien być tak ujęty, aby zakres jego zastosowania obejmował tylko te sytuacje, w których działający racjonalnie ustawodawca istotnie zamierzał wprowadzić regulację ograniczającą korzystanie z konstytucyjnych wolności i praw.

Odnosząc powyższe kryteria do art. 106a k.k., należy stwierdzić, że przepis ten został skonstruowany w zgodzie z wymogami art. 2 Konstytucji.

Po pierwsze bowiem – nie podlegają zatarciu przestępstwa seksualne przeciwko małoletnim poniżej piętnastego roku życia, odnośnie do których ich sprawcom wymierzono karę bez warunkowego zawieszenia.

Po drugie – strona przedmiotowa i podmiotowa tego przepisu nie budzi żadnych wątpliwości przy interpretacji tekstu;

Po trzecie – nie można tutaj mówić o naruszeniu zasady *lex severior retro non agit*, albowiem art. 1 pkt 14 ustawy z 2005 r., dodający do k.k. art. 106a, wszedł w życie 26 września 2005 r., a z racji braku przepisów intertemporalnych – zgodnie z art. 1 § 1 k.k. – zaskarżony przepis zastosowanie miał do wyroków zapadłych po 25 września 2005 r.; skarżący zaś został skazany wyrokiem z 15 stycznia 2007 r. Nie doszło zatem do „zaskoczenia” skarżącego odnośnie do jego sytuacji prawnej; już w dacie skazania wiadomo było, że wyrok za przestęp-

stwo o podłożu seksualnym nie ulegnie zatarciu.

3.4. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że art. 106a k.k. jest zgodny z art. 2 Konstytucji.

4. Ocena zgodności art. 106a k.k. z art. 30 oraz art. 40 zdanie pierwsze Konstytucji.

4.1. Zdaniem skarżącego wyłączenie zatarcia skazania za przestępstwa, o których mowa w art. 106a k.k., „rażąco godzi w godność człowieka, której Konstytucja gwarantuje niewzruszalność i obowiązek ochrony”, a także jest sprzeczne z konstytucyjnym prawem do humanitarnego traktowania.

4.2. Trybunał zwraca uwagę na dwa wymiary konstytucyjnie gwarantowanej godności człowieka, które znajdują swoje oparcie w art. 30 Konstytucji. Zgodnie z poglądami niektórych przedstawicieli doktryny (zob. K. Complak, *Uwagi o godności człowieka oraz jej ochrona w świetle nowej konstytucji*, „Przegląd Sejmowy” nr 5/1998, s. 41 i n.; *idem*, *O prawidłowe pojmowanie godności osoby ludzkiej w porządku RP*, [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, red. B. Banaszak i A. Preisner, Warszawa 2002, s. 63.; A. Redelbach, *Natura praw człowieka. Strasburskie standardy ich ochrony*, Toruń 2001, s. 218 i n.; F. Mazurek, *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*, Lublin 2001; por. także: I.J. Bišta, [w:] *Wolności i prawa jednostki w Konstytucji RP*, t. 1: *Idee i zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw jednostki w RP*, red. M. Jabłoński, Warszawa 2010, s. 355 i n.; B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2012, s. 211 i n.; L. Garlicki, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, s. 43 i n.; L. Bosek, [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, t. 1, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 739 i n.; P. Tuleja, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019, s. 112 i n.) godność człowieka – jako wartość transcendentna, pierwotna wobec innych praw i wolności człowieka (dla których jest źródłem), przyrodzona i niezbywalna – towarzyszy człowiekowi zawsze i nie może być naruszona ani przez prawodawcę, ani przez określone czyny innych podmiotów. W tym znaczeniu człowiek zawsze zachowuje godność i żadne zachowania nie mogą go tej godności pozbawić, ani jej naruszyć. W drugim znaczeniu godność człowieka występuje jako „godność osobowa” najbliższa temu, co może być określane prawem osobistości, obejmującym wartości życia psychicznego każdego człowieka oraz te wszystkie wartości, które określają podmiotową pozycję jednostki w społeczeństwie i które składają się, według powszechnej opinii, na szacunek należny każdej osobie. Oczywiście, jedynie godność w tym drugim znaczeniu może być przedmiotem naruszenia, może być „dotknięta” przez zachowania innych osób oraz regulacje prawne.

4.3. Naruszenie prawa statuowanego w zdaniu pierwszym art. 40 Konstytucji ma miejsce wtedy, gdy sprawca ingeruje w sferę psychicznej lub fizycznej aktywności człowieka w sposób w danych okolicznościach nieuzasadniony (P. Daniluk, *Zakaz tortur, okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania oraz niedobrowolnych eksperymentów naukowych w kontekście leczenia bez zgody*, „Przegląd Sejmowy” nr 1/2012, s. 176). Granica między dolegliwościami legalnymi, usprawiedliwionymi funkcjami i obowiązkami państwa a dolegliwościami naruszającymi prawa człowieka jest trudna do precyzyjnego opisanie. Dolegliwości, które wykraczając poza standard wyznaczony zasadą proporcjonalności oraz subsidiarności, a więc niekonieczne do osiągnięcia przypisanego im celu, mogą już oznaczać traktowanie i karanie nieludzkie. Podobne wnioski można wyprowadzić w przypadku poniża-

jącego traktowania lub karania. Występuje ono wtedy, gdy naruszana jest integralność psychiczna lub fizyczna człowieka w sposób, który wywołuje u niego strach, stres, podporządkowanie, upokorzenie, upodlenie czy też zniewolenie (P. Daniluk, *op.cit.*, s. 176).

4.4. W ocenie Trybunału skarżący nie przedstawił przekonujących argumentów, które przemawiałyby za poglądem, że wyłączenie zatarcia skazania odnośnie do czynów, o których mowa w art. 106a k.k., prowadzi do naruszenia godności człowieka oraz jest sprzeczne z zasadą humanitarnego traktowania.

W wyroku pełnego składu z 5 marca 2003 r. o sygn. K 7/01 (OTK ZU nr 3/A/2003, poz. 19) Trybunał Konstytucyjny uznał, że „nie każdy przejaw naruszenia prawa do życia prywatnego jest równoznaczny z naruszeniem godności osobowej, a ściślej praw, które z tej godności wynikają. Prawo do ochrony życia prywatnego, tak jak każda inna wolność i prawo jednostki, znajduje swoje umocowanie aksjologiczne w godności osoby, jednakże utożsamianie naruszenia każdego prawa i wolności z naruszeniem godności pozbawiałoby gwarancje zawarte w art. 30 Konstytucji samodzielnego pola zastosowania. Spłycałoby w gruncie rzeczy i nadmiernie upraszczało sens oraz treść normatywną zawartą w pojęciu, którym operuje art. 30 Konstytucji. Obejmuje ono bowiem najważniejsze wartości, które nie korzystają z innych, samodzielnych gwarancji na gruncie konstytucyjnym, a które dotyczą istoty pozycji jednostki w społeczeństwie, jej relacji do innych osób oraz do władzy publicznej. Przyjęcie innego stanowiska prowadziłoby do zakwestionowania ukształtowanej linii orzecznictwa na gruncie art. 47 Konstytucji, która wyraźnie przyjmuje założenie, że prawo do życia prywatnego nie może być traktowane w kategoriach absolutnych i również może podlegać ograniczeniu stosownie do kryteriów określonych przez zasadę proporcjonalności – tymczasem przy założeniu, że każde naruszenie sfery prywatności narusza również godność człowieka takie stanowisko nie mogłoby się utrzymać”.

Z kolei w wyroku z 1 czerwca 1999 r. o sygn. SK 20/98 (OTK ZU nr 5/1999, poz. 93) Trybunał przyjął, że nie każde, subiektywnie negatywnie odczuwalne przez jednostkę, zdarzenie stanowi naruszenie art. 40 Konstytucji. Należy bowiem rozdzielić urażenie jednostkowych ambicji od faktycznego naruszenia godności osoby ludzkiej, gdyż tylko tak interpretować można zawarte w art. 40 ustawy zasadniczej określenie „niehumanitarne traktowanie”.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że przyjętym przez ustawodawcę w art. 106a k.k. celem jest ochrona określonej wartości w postaci dobra dziecka (małoletniego) przez prawo do informacji o osobach, które zostały skazane za przestępstwa wobec małoletnich na tle seksualnym. W ślad za wyrokiem TK z 28 kwietnia 2003 r. o sygn. K 18/02 (OTK ZU nr 4/A/2003, poz. 32) należy przypomnieć, że dobro dziecka stanowi swoistą konstytucyjną klauzulę generalną, której rekonstrukcja powinna się odbywać poprzez odwołanie do aksjologii konstytucyjnej i ogólnych założeń systemowych. Nakaz ochrony dobra dziecka stanowi podstawową, nadrzędną zasadę polskiego systemu prawnego; pojęcie „praw dziecka” w przepisach Konstytucji należy rozumieć jako nakaz zapewnienia ochrony interesów małoletniego, który w praktyce sam może jej dochodzić w bardzo ograniczonym zakresie. Dobro dziecka jest również tą wartością, która determinuje kształt innych rozwiązań instytucjonalnych (nie tylko na gruncie prawa rodzinnego); jest ono również eksponowane jako wartość szczególna w przepisach ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, ze zm.), której art. 3 ust. 1 wskazuje, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Uzupełniająco w tym miejscu należy również wskazać na wiążącą Rzeczpospolitą Polską Konwencję Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzoną w Lan-

zarote dnia 25 października 2007 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 608; dalej: Konwencja z Lanzarote), której przepisy stanowią w szczególności, co następuje:

– art. 4:

„Każda ze Stron przyjmuje konieczne środki ustawodawcze lub inne w celu zapobiegania wszelkim formom seksualnego wykorzystywania dzieci i niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych oraz w celu ochrony dzieci”;

– art. 18 ust. 1 i 2:

„1. Każda ze Stron przyjmuje konieczne środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia karalności zachowania umyślnego polegającego na:

a. uczestnictwie w czynnościach seksualnych z udziałem dziecka, które zgodnie z prawem krajowym nie osiągnęło wieku umożliwiającego mu wyrażenie zgody na podejmowanie czynności seksualnych;

b. uczestnictwie w czynnościach seksualnych z udziałem dziecka w przypadku:

– zastosowania przymusu, siły, groźby lub

– nadużycia zaufania, władzy lub wpływu na dziecko, w tym w ramach rodziny lub

– nadużycia szczególnej sytuacji ofiary, zwłaszcza jej ułomności fizycznej lub psychicznej lub zależności.

2. Dla celów ust. 1, każda Strona ustala dolną granicę wieku dziecka, poniżej której istnieje zakaz uczestnictwa w czynnościach seksualnych z jego udziałem”;

– art. 27 ust. 1 i 4:

„1. Każda ze Stron przyjmuje odpowiednie środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia, aby przestępstwa określone w Konwencji, mając na względzie ich wagę, podlegały efektywnym, proporcjonalnym i odstrasżającym sankcjom. Wśród sankcji powinna znaleźć się kara pozbawienia wolności w wymiarze, który pozwala na wszczęcie i przeprowadzenie postępowania ekstradycyjnego.

(...)

4. Każda ze Stron może przyjąć inne środki w odniesieniu do sprawców, takie jak pozbawienie praw rodzicielskich, czy też poddanie ich reżimowi kontrolnemu lub dozorowi”;

– art. 29:

„Każda ze Stron przyjmuje odpowiednie środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia możliwości uwzględnienia, przy ustalaniu wymiaru kary, prawomocnych wyroków skazujących wydanych przez inny organ w związku z przestępstwami określonymi zgodnie z niniejszą Konwencją”.

W tym kontekście Trybunał Konstytucyjny uznaje, że zasady godności ludzkiej (art. 30 Konstytucji) oraz humanitarnego traktowania (art. 40 zdanie pierwsze Konstytucji) są podstawowymi prawami państwa demokratycznego, jednakże nie mogą stanowić *sui generis* środka do uchylecia się przez jednostkę od – szeroko ujmowanej – sankcji za popełnienie przestępstwa, zwłaszcza gdy dobrem chronionym jest małoletni. Ponadto status osoby karanej nie wynika z wyłączenia zatarcia skazania, lecz z faktu, że wobec jednostki wydano wyrok uznający jej winę odnośnie do określonego czynu przeciwko wolności seksualnej i obyczajności małoletniego i w związku z tym wymierzono przepisana prawem sankcję.

4.5. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że art. 106a k.k. jest zgodny z art. 30 oraz art. 40 zdanie pierwsze Konstytucji.

5. Ocena zgodności art. 106a k.k. z art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

5.1. Zdaniem skarżącego wyłączenie zatarcia skazania ingeruje w sferę wolności i praw osobistych i w istotny sposób ogranicza możliwość decydowania przez jednostkę

o swoim życiu osobistym, włączając w to ograniczenia w zakresie wykonywania zawodu i pełnienia funkcji społecznych, a także ingeruje w obszar życia rodzinnego.

5.2. Trybunał Konstytucyjny zauważa, że wolność osobista jednostki nie ma wymiaru absolutnego i może być realizowana jedynie w granicach powszechnie obowiązujących norm prawnych. Ustrojodawca w treści art. 41 ust. 1 Konstytucji w sposób wyraźny dopuścił możliwość jej ograniczenia, a nawet całkowitego pozbawienia, o ile nastąpi to „na zasadach i w trybie określonych w ustawie”. Wymóg zachowania formy ustawowej nie jest jednak jedynym ograniczeniem krępującym swobodę prawodawcy w zawężaniu możliwości korzystania przez jednostkę z jej wolności osobistej. Pozostałe przesłanki ustanawiania dopuszczalnych ograniczeń tej wolności wskazuje art. 31 ust. 3 Konstytucji; zgodnie z jego treścią ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, a ponadto nie mogą naruszać istoty wolności i praw (zob. wyrok TK z 10 lipca 2007 r., sygn. SK 50/06, OTK ZU nr 7/A/2007, poz. 75). Innymi słowy, możliwe jest limitowanie prawa do wolności osobistej jednostki, co jednak musi przebiegać na zasadach i w trybie określonych w ustawach oraz nie naruszać konstytucyjnej zasady proporcjonalności. *Nota bene* Trybunał Konstytucyjny uznał, że tzw. prawo do bycia zapomnianym (ang. *right to be let alone*) nie ma zastosowania w stosunku do osób pełniących funkcje publiczne, a które były członkami lub współpracownikami organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego (zob. wyroki pełnego składu TK z 10 listopada 1998 r., sygn. K 39/97, OTK ZU nr 6/1998, poz. 99 oraz 11 maja 2007 r., sygn. K 2/07, OTK ZU nr 5/A/2007, poz. 48).

Z kolei wywodzone z art. 47 Konstytucji prawo do prywatności nie ma charakteru nieograniczonego i jako takie może być również limitowane (tak wyrok TK z 28 kwietnia 2003 r., sygn. K 18/02). Prawo statuowane w tym przepisie obejmuje przede wszystkim autonomię informacyjną jednostki w zakresie, w jakim nie jest ona objęta gwarancjami art. 51 Konstytucji. Wywodzone z art. 47 ustawy zasadniczej tzw. prawo do bycia zapomnianym funkcjonuje wówczas jako roszczenie o zachowanie w tajemnicy pewnych informacji o jednostce. Dotyczy to różnorodnych okoliczności, w tym w szczególności sytuacji majątkowej. Interesem przeciwnym do „prawa do bycia zapomnianym” jest „usprawiedliwione zainteresowanie społeczeństwa”, które odnosi się przede wszystkim do osób pełniących funkcje publiczne (zob. wyrok pełnego składu TK z 21 października 1998 r., sygn. K 24/98, OTK ZU nr 6/1998, poz. 97; zob. również orzeczenie TK z 24 czerwca 1997 r., sygn. K 21/96, OTK ZU nr 2/1997, poz. 23).

Odnośnie natomiast do art. 65 ust. 1 Konstytucji należy zaznaczyć, iż „wolność wykonywania zawodu nie może mieć charakteru absolutnego i że musi być poddana reglamentacji prawnej, w szczególności gdy chodzi o uzyskanie prawa wykonywania określonego zawodu, wyznaczenie sposobów i metod (ram) wykonywania zawodu, a także określenie powinności wobec państwa czy samorządu zawodowego” (wyrok TK z 19 października 1999 r., sygn. SK 4/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 119).

5.3. Uzupełniająco należy odwołać się również do wiążących Rzeczpospolitą Polską regulacji gwarancyjnych prawa międzynarodowego oraz europejskiego, tj.:

– art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.; dalej: Konwencja rzymska) w brzmieniu:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”;

– art. 8 Konwencji nr 108 Rady Europy o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych, sporządzonej w Strasburgu dnia 28 stycznia 1981 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 3, poz. 25) w brzmieniu:

„Każda osoba powinna mieć zapewnione prawo do:

a) ustalenia, czy istnieje zautomatyzowany zbiór danych osobowych, zawierający dane jej dotyczące, poznania podstawowych celów jego utworzenia, a także tożsamości, miejsca zamieszkania lub siedziby administratora tego zbioru;

b) otrzymania, w rozsądnych odstępach czasu i bez zbędnej zwłoki oraz nadmiernych kosztów, potwierdzenia obecności danych jej dotyczących w zautomatyzowanym zbiorze oraz do uzyskania, w czytelnej formie, wglądu do tych danych;

c) uzyskania możliwości sprostowania lub usunięcia danych jej dotyczących, jeżeli zostały one przetworzone z naruszeniem przepisów prawa wewnętrznego zapewniających przestrzeganie zasad ustanowionych w artykułach 5 i 6 niniejszej konwencji;

d) złożenia skargi w przypadku odmowy odpowiedzi na żądanie potwierdzenia obecności w zbiorze lub odmowy wglądu do danych jej dotyczących, sprostowania lub usunięcia tych danych, w myśl zasad określonych w punktach b i c”;

– art. 37 ust. 1 Konwencji z Lanzarote w brzmieniu:

„Dla celów zapobiegania i ścigania przestępstw określonych w niniejszej Konwencji, każda Strona przyjmuje konieczne środki ustawodawcze lub inne w celu gromadzenia i przechowywania, zgodnie ze stosownymi przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych oraz innymi właściwymi zasadami i gwarancjami przewidzianymi w prawie krajowym, danych o tożsamości i profilu DNA skazanych za przestępstwa ustanowione w niniejszej Konwencji”;

– art. 8 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, załączonej do Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569; dalej: Karta) w brzmieniu:

„1. Każdy ma prawo do ochrony danych osobowych, które go dotyczą.

2. Dane te muszą być przetwarzane rzetelnie w określonych celach i za zgodą osoby zainteresowanej lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej ustawą. Każdy ma prawo dostępu do zebranych danych, które go dotyczą, i prawo do dokonania ich sprostowania.

3. Przestrzeganie tych zasad podlega kontroli niezależnego organu”.

Zacquis juridique Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu wynika, że prawo do poszanowania życia prywatnego nie jest prawem absolutnym, lecz musi zostać wyważone względem innych uzasadnionych interesów i pogodzone z nimi, przy czym mogą to być interesy innych osób (interesy prywatne) bądź społeczeństwa jako całości (interesy publiczne). Ingerencję państwa w prawo do prywatności usprawiedliwia się, jeżeli:

– jest zgodna z prawem, czyli jej podstawą jest przepis prawa krajowego; prawo to musi być „dostępne dla zainteresowanych osób, a jego skutki muszą być przewidywalne” (wyroki ETPC z: 25 marca 1998 r., skarga nr 23224/94, Kopp przeciwko Szwajcarii; 16 lutego 2000 r., skarga nr 27798/95, Amann przeciwko Szwajcarii oraz 10 lutego 2009 r., skarga nr 25198/02, Iordachi i inni przeciwko Mołdawii);

– przepis jest przewidywalny, jeżeli został sformułowany wystarczająco precyzyjnie,

aby umożliwić każdej osobie – w razie potrzeby po zasięgnięciu odpowiedniej porady – dostosowanie swojego postępowania (zob. wyroki ETPC z: 16 lutego 2000 r., skarga nr 27798/95, Amann przeciwko Szwajcarii; 2 sierpnia 1984 r., skarga nr 8691/79, Malone przeciwko Zjednoczonemu Królestwu oraz 25 marca 1983 r., skargi nr 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75 i 7136/75, Silver i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu), a stopień precyzji wymagany od prawa w tym kontekście jest zależny od konkretnego zagadnienia (wyroki ETPC z 26 kwietnia 1979 r., skarga nr 6538/74, The Sunday Times przeciwko Zjednoczonemu Królestwu oraz 25 marca 1983 r., skargi nr 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75 i 7136/75, Silver i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu);

– jest niezbędna w demokratycznym społeczeństwie, czyli wówczas gdy „ingerencja odpowiada pilnej potrzebie społecznej, a w szczególności jest proporcjonalna do uzasadnionego celu” (wyrok ETPC z 26 marca 1987 r., skarga nr 9248/81, Leander przeciwko Szwecji).

W wyroku z 17 grudnia 2009 r., skarga nr 16428/05, Gardel przeciwko Francji, ETPC orzekł, że rejestr sądowy sprawców przestępstw seksualnych ma charakter prewencyjny, gdyż jego celem jest zapobieganie przestępstwom (w szczególności zwalczanie powrotu do przestępstwa) oraz ułatwienie identyfikacji ich sprawców, zatem fakt wpisania skazanego do tego rejestru nie narusza Konwencji rzymskiej.

Z kolei w – wydanym na gruncie przepisów dyrektywy 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz. Urz. WE L 281 z 23 listopada 1995 r., s. 31) oraz art. 8 Karty – wyroku Wielkiej Izby z 13 maja 2014 r., sygn. akt C-131/12, Google Spain SL i Google Inc. przeciwko Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) i Mario Costes González, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w Luksemburgu stwierdził, że tzw. prawo do bycia zapomnianym nie ma charakteru bezwzględneho, jeśli ze szczególnych powodów należałoby uznać, iż ingerencja w prawa podstawowe jednostki jest uzasadniona nadrzędnym interesem odnośnego kręgu odbiorców, polegającym na posiadaniu dostępu do określonej informacji.

5.4. Trybunał Konstytucyjny w swym dotychczasowym orzecznictwie zwracał uwagę na to, że ochrona życia prywatnego, o której stanowi art. 47 Konstytucji, obejmuje między innymi autonomię informacyjną, która oznacza prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, jak również prawo do kontrolowania tych informacji, jeżeli znajdują się w dyspozycji innych podmiotów (zob. wyroki TK z 19 lutego 2002 r., sygn. U 3/01, OTK ZU nr 1/A/2002, poz. 3 oraz 20 listopada 2002 r., sygn. K 41/02). Trybunał uznaje, że tak samo jak w przypadku innych konstytucyjnych praw i wolności, ochrona prywatności i autonomia informacyjna nie mają charakteru absolutnego, między innymi ze względu na potrzeby życia w zbiorowości. Także w tym przypadku kluczowe znaczenie ma zasada proporcjonalności: „wszelkie (...) ingerencje w prywatność muszą mieć na uwadze jej ochronę jako dobra konstytucyjnie chronionego i zasady konstytucyjne wskazujące na granice i przesłanki, jakie muszą być zachowane na wypadek ingerencji. Obowiązek ujawnienia informacji o sobie, stanowiąc ograniczenie autonomii informacyjnej, może być zatem dokonany tylko w ustawie (...) i tylko w granicach zgodnych z konstytucyjną zasadą proporcjonalności” (wyrok TK z 20 listopada 2002 r., sygn. K 41/02).

Artykuł 47 Konstytucji formułuje prawo każdej osoby do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym, zaś art. 51 ust. 2 ustawy zasadniczej zakazuje władzom publicznym pozyskiwania, gromadzenia i udostępniania „innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym”. Choć ten ostatni przepis – nie wskazany jako wzorzec w niniejszej sprawie – wydaje się adresowany do ustawodawcy, to jednak (w świetle orzecznictwa Trybunału

Konstytucyjnego) należy z niego wywodzić prawo podmiotowe jednostki do ochrony jej autonomii informacyjnej, w tym zwłaszcza ochrony danych osobowych (por. np. wyroki TK z 12 listopada 2002 r., sygn. SK 40/01, OTK ZU nr 6/A/2002, poz. 81 oraz 20 kwietnia 2004 r., sygn. K 45/02, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 30). Wspomniana autonomia informacyjna stanowi istotny element składowy prawa do prywatności i oznacza prawo do samodzielniego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby oraz prawo do sprawowania kontroli nad tymi informacjami, jeżeli znajdują się one w posiadaniu innych podmiotów (por. np. wyroki TK z 17 czerwca 2008 r., sygn. K 8/04, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 81 oraz 13 grudnia 2011 r., sygn. K 33/08, OTK ZU nr 10/A/2011, poz. 116).

5.5. Gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie w przepisany trybie danych o skazaniu za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności małoletniego w rejestrze ogranicza prawo do prywatności skazanego i jego autonomii informacyjnej. Twierdzenie to nie wymaga szerszego uzasadnienia. Wystarczy wskazać, że podmioty, w których skazany chciałby znaleźć zatrudnienie, mogą uzyskać w każdym czasie informację o figurowaniu przez niego w rejestrze skazanych Krajowego Rejestru Karnego.

Wobec powyższego, kontrola konstytucyjności art. 106a k.k. wymaga zbadania, czy ograniczenie praw skazanych wynikające z tego przepisu mieści się w granicach wyznaczonych przez art. 31 ust. 3 w związku z art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 65 ust. 1 Konstytucji. Należy zatem rozważyć spełnienie przez ustawodawcę zwykłego kryteriów merytorycznych wymienionych we wskazanych wzorcach kontroli: zasady proporcjonalności (z uwzględnieniem przesłanki „niezbędności” przetwarzania danych w demokratycznym państwie prawnym) oraz poszanowania (zachowania) istoty wolności i praw.

Proporcjonalność jest przez Trybunał Konstytucyjny rozumiana jako suma trzech zasad składowych: zasady przydatności, zasady konieczności oraz zasady proporcjonalności *sensu stricto*, tzn. zakazu nadmiernej ingerencji (por. wyrok TK z 11 kwietnia 2000 r., sygn. K 15/98, OTK ZU nr 3/2000, poz. 86).

Zasada przydatności polega na przeprowadzeniu testu racjonalności instrumentalnej, tzn. ustaleniu, czy według dostępnego stanu wiedzy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków.

Na poziomie najbardziej ogólnym, celem rejestru skazanych Krajowego Rejestru Karnego jest – jak sama nazwa wskazuje – „rejestracja”, tj. zgromadzenie informacji o osobach prawomocnie skazanych w centralnej, ogólnokrajowej bazie danych, ich archiwizacja i udostępnianie właściwym podmiotom na zasadach określonych w ustawie. Narzędzie to służy do ochrony społeczeństwa przed jednostkami, które wystąpiły przeciw porządkowi prawnemu. Po upływie określonych w k.k. terminów informacja o skazaniu ulega zatarciu, chyba że z ustawy wynika inaczej (jak w przypadku art. 106a k.k.).

Wyłączenie przez ustawodawcę zatarcia skazania w przypadku opisanym w art. 106a k.k. znajduje swoje umocowanie (o czym była już mowa w punkcie 4.4 tej części niniejszego uzasadnienia) w konstytucyjnej zasadzie dobra dziecka (małoletniego) i służyć ma przede wszystkim uniemożliwieniu osobom, które dopuściły się przestępstw przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności w stosunku do dzieci (szczególnie narażonym na skrzywdzenie), zatrudnienia w miejscach związanych z wychowywaniem lub przebywaniem dzieci.

W świetle regulacji zawartych w rozdziałach 1 i 2 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 1158; dalej: ustawa o KRK) art. 106a k.k. spełnia wymóg przydatności. To zaś pozwala na przejście do drugiej fazy testu proporcjonalności, tj. jego oceny z punktu widzenia zasady konieczności. Wymaga to ustalenia, czy przepis ten jest niezbędny dla ochrony dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, a ponadto czy spośród środków skutecznie chroniących te wartości stanowi środek możliwie najmniej ingerujący w prawa jednostki i niezbędny w demokratycznym państwie prawnym (por. art. 51

ust. 2 Konstytucji).

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że art. 106a k.k. ma na celu maksymalnie skuteczne izolowanie – po odbyciu orzeczonej kary pozbawienia wolności – sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec nieletnich; służy więc bezpośrednio ochronie zdrowia i życia tych ostatnich. W związku z funkcjonowaniem w prawie polskim od 1 stycznia 1970 r. generalnej zasady zatarcia skazania z mocy prawa, a nie – jak miało to miejsce do 31 grudnia 1969 r. – na wniosek skazanego (i to po przeprowadzeniu przez sąd stosownego dochodzenia), należy uznać, że cel realizowany przez art. 106a k.k. w obecnym stanie prawnym nie mógłby zostać osiągnięty innymi środkami. Na marginesie wypada zauważyć, że ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 152) i stworzony przez nią Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym ma charakter komplementarny w stosunku do zaskarżonego przepisu.

Ostatnim elementem testu proporcjonalności jest sprawdzenie, czy efekty zaskarżonej regulacji pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (zakaz nadmiernej ingerencji, zasada proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu). Należy więc dokonać swoistego rachunku aksjologicznego, badając – w pewnym uproszczeniu – czy zalety badanej regulacji przeważają nad jej wadami. Ta ocena powinna uwzględniać specyfikę wartości chronionych przez zaskarżoną regulację (wymienionych w art. 31 ust. 3 Konstytucji) i praw, które w jej rezultacie doznają ograniczenia, a także aksjologię Konstytucji jako całości. Im cenniejsze jest dobro naruszane i im wyższy stopień jego naruszenia, tym cenniejsza musi być wartość chroniona i wyższy stopień jej realizacji, przy czym w żadnym wypadku ograniczenia nie mogą naruszać istoty wolności i praw (por. art. 31 ust. 3 Konstytucji).

Na tle art. 106a k.k. dochodzi do kolizji wartości: z jednej strony – wolności osobistej i prywatności skazanych (oraz pośrednio prawa do wyboru przez nich zawodu), z drugiej zaś – dobra dzieci (nieletnich). Mają one podstawy w Konstytucji i dotyczą sfery praw osobistych, lecz różnią się pod względem rangi: nie ulega wątpliwości, że dobro dziecka (zwłaszcza w aspekcie ochrony życia i zdrowia) ma w aksjologii konstytucyjnej – co do zasady – pierwszeństwo przed prawem do prywatności i wolnością osobistą.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, tak też należy przyjąć w niniejszej sprawie. Wyłączenie zatarcia skazania wobec osób, o których mowa w art. 106a k.k., a przez to ich figurowanie w rejestrze skazanych Krajowego Rejestru Karnego pozwala na szybkie i skuteczne ich zidentyfikowanie. Wszystkie te informacje są konieczne, aby rejestr skazanych działał prawidłowo, a zawarte w nim dane były rzetelne.

Można wskazać jeszcze dwa argumenty szczegółowe, przemawiające za uznaniem, że ingerencja w prawa skazanych na podstawie zaskarżonego przepisu nie ma charakteru nadmiernego:

– po pierwsze, o czym zresztą była mowa także w punkcie 4 tej części niniejszego uzasadnienia – status osoby karanej nie wynika z wyłączenia zatarcia skazania, lecz z faktu, iż wobec jednostki wydano wyrok uznający jej winę odnośnie do określonego czynu przeciwko wolności seksualnej i obyczajności małoletniego;

– po drugie – przechowywanie i przetwarzanie danych osób skazanych w Krajowym Rejestrze Karnym spełnia obowiązujące standardy bezpieczeństwa danych. Dane te są objęte tajemnicą i podlegają ochronie przewidzianej we właściwych przepisach o ochronie danych wrażliwych. Dostęp do danych z rejestru mają tylko osoby zainteresowane uzyskaniem zaświadczenia o (nie)figurowaniu przez nie w tym rejestrze, a także podmioty wymienione taktywnie w art. 6 ust. 1 ustawy o KRK. Dodatkowo rejestr jest chroniony przez hasła zabezpieczające, odnotowywanie historii wszystkich operacji (nie tylko wpisów i wykreśleń, ale także przeglądania rekordów) i odpowiednie zabezpieczenia fizyczne.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego nie ma także żadnych podstaw do stwierdzenia, że art. 106a k.k. powoduje naruszenie istoty prawa do prywatności w kontekście wyboru zawodu. Przepis ten stanowi proporcjonalne ograniczenie wskazanych praw i stanowi rezultat działań samej jednostki (doprowadzenie do czynu zabronionego).

Reasumując, należy uznać, że wyłączenie zatarcia skazania odnośnie do kategorii przestępstw wskazanych w art. 106a k.k., jest zgodne z art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Jednym z zadań demokratycznego państwa prawnego jest zapewnienie ochrony życia i zdrowia obywateli (zwłaszcza dzieci), a analizowane rozwiązanie jest obecnie niezbędnym środkiem do realizacji tego celu.

6. Uwaga uzupełniająca.

Trybunał Konstytucyjny podkreśla, że w niniejszej sprawie – uwzględnivszy charakter skargi konstytucyjnej jako środka ochrony jednostki związanego z konkretnym stanem faktycznym – związany był podstawą faktyczną i prawną skazania skarżącego, wydanymi wobec niego orzeczeniami, na kanwie których wniesiona została rozpatrywana skarga, a także podniesionymi zarzutami. Nie oznacza to jednak, że skład orzekający nie dostrzega pewnych mankamentów art. 106a k.k. odnośnie do innych sytuacji faktycznych, jednakże kwestii tej – jako niemieszczącej się w granicach rozpatrywanej skargi – nie mógł rozstrzygnąć w niniejszym wyroku. Z tej przyczyny Trybunał na podstawie art. 35 ust. 1 uotpTK postanowił wystąpić do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z sygnalizacją dotyczącą konieczności rozważenia stosownej modyfikacji art. 106a k.k.

Z przedstawionych wyżej powodów orzeczono jak w sentencji.

Zdanie odrębne

sędziego TK Andrzeja Zielonackiego
do wyroku Trybunału Konstytucyjnego
z 16 grudnia 2020 r., sygn. akt SK 26/16

Na podstawie art. 106 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) zgłaszam zdanie odrębne do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 16 grudnia 2020 r. (sygn. SK 26/16).

W mojej ocenie art. 106a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, ze zm.) jest niezgodny z art. 2 Konstytucji w aspekcie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady poprawnej legislacji. Jak trafnie stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku pełnego składu z 22 września 2006 r. o sygn. U 4/06 (OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 109): „To prawda, że Sejm może »dużo«, ale nie może »wszystkiego«. To bowiem, co »może«, musi mieścić się w granicach wyznaczonych Konstytucją i ustawami”. Ustawodawca ma zatem – co do zasady – dużą swobodę w zakresie kreowania regulacji prawa karnego, ale jest związany – z jednej strony – wytycznymi konstytucyjnymi, a z drugiej – ogólną zasadą spójności systemu prawnego. Innymi słowy, ustawodawca może (i jest to jego „suwerenna” decyzja) wprowadzić albo wyrugować z systemu prawa karnego instytucję zatarcia skazania. Może również zdecydować, czy zatarcie skazania powinno następować z mocy prawa, czy też na wniosek skazanego. Rzecz w tym, aby ustawodawca był

w takim przypadku konsekwentny. Skoro zdecydował się na utrzymanie w kodeksie karnym z 1997 r. instytucji zatarcia skazania z mocy prawa wobec wszystkich typów przestępstw, to tworzenie w późniejszym czasie „wyłomów” (abstrahując od intencji, jakie im przyświecały) uważam za naruszenie standardu konstytucyjnego, który wynika z art. 2 ustawy zasadniczej. Ustawodawca powinien zdecydować: albo niech zniesie instytucję zatarcia skazania w ogóle, albo niech nie tworzy od niej żadnych wyjątków.